

Könyvvásár, másképp

Budapesti levél – 1993-ból

Kedves Olvasó, 1993-ban felkért az amerikai Newsday című lap szerkesztője, küldjek nekik levelet a Hazámról, Városomról. Írtam, angolul, ez alkalomra lefordítottam magyarra.

Azóta minden összeomlott. Olvasd úgy, mint ha gyorsfelvételt látnál egy lebetséges Európai Földről. Derűvel. (L. P.)

A regényíró Budapest belvárosának legforgalmasabb – jóllehet, gyalogosoknak fenntartott – terén ül egy kis fehér fémasztalnál, előtte tábla a nevével. Ernyő védi a nyári naptól. Derekasan dolgozik, dedikálja a könyvét, melyet a szomszéd sátonnál vásárolnak. Szerzőnk, Olvasó igaz híve, másfél órája nem tudott felállni, nyújtózni egy kicsit, se meginni a kávéját, melyet a könyvsátorban dolgozó eladólány tett elé. Könyve, vékony kötetke, két hangon szól: kép és szöveg. A képek: az író halott apjának felvételei a városról a húszas-harmincas évekből, a szöveg: a fiú prózája az ötvenes évek elejéről, amikor az önkény a legvadabbul tombolt. Adjuk meg, a szépszámú eladott példány nem csak művészi tulajdonságokat értekel. Budapest Fővárosa publikálta, kiadója, ha más terepen is, de gyakorlott könyvkiadó, magas jóképű, szorgos férfi. Nem árt az ügynek, hogy ő valódi hős, az orosz megszállás idején agyonzaklatott szamizdat-kiadó (házkutatások, a házi gyártmányú sokszorosító szerkezetek és a kinyomatott röplapok elkobzása, rendőri brutalitás). Mellesleg negyven év után ő a Város első szabadon választott polgármestere: Demszky Gábor.

Ragógó mosollyal mondja minden vásárlónak és a tévékameráknak: „Az eredeti foglalkozásom

nem polgármester, hanem könyvkiadó.” (A lakásán működő titkos és tiltott *szamizdat* kiadványokra utal.) „Ennek a könyvnek én vagyok a kiadója. És az első olvasója is: tegnap este le se tettem a még nyomdászágú példányt.” Sátorról sátorra jár, árulja a könyvet. „Akkor könnyebb volt – teszi hozzá, a kasszába ejti a százforintosokat. – Nem kellett pénzzel bajlódunk.”

A Budapesti Könyvhét első órájában járunk, közvetlenül az ünnepi beszédek után. Időről időre felcsendül a hangszórókból, hogy melyik író van itt és pontosan hol található a rengeteg könyvsátor között a kis asztaloknál.

1989 előtt huszonöt könyvkiadó működött az országban, valamennyi állami tulajdon, az Egy Igaz és Mindenható Párt fennhatósága alatt. Most vagy félszáz vállalkozás foglalkozik könyvkiadással, nincs hét, hogy ne alakulna egy új vagy ne menne tönkre egy régi.

Ebben az országban semmiről nem lehet úgy szólni, hogy ne gondolnánk a Fal – a berlini fal – leomlásának éve óta bekövetkezett változásokra. Amióta azok a vörös csillaggal parádézó páncélozott járművek két éve elhagyták az országot. A változásokra, melyekről az emberek álmodtak, de nem következtek be, azokra, amelyek bekövetkeztek, azokra, amelyeknek kellett volna, mégsem következtek be, és azokra, amelyeknek eljövetelet el sem tudtuk képzelni.

Az egyik ilyen változás, amelyre nem volt szükségünk, és amely könnyen elkerülhető lett volna, undorító botránnyal és erőszakkal fenyegette az ideai Könyvhétet. A rendőrség a Könyvhét megnyitásának napjára engedélyt adott egy náci csoportnak, hogy gyűlést tartson ugyanazon a téren. Tudják: azoknak a simára borított fejű, bakancsos, gusztusos kamaszoknak, akiknek az a fő szórakozása, hogy összevernek, megrugdosnak embereket, csak mert van egy bűnük: más a bőrük pigmentációja – pontosan szólva sötétebb. A fiúk bátrak is, politikai tevékenységükbe csak akkor fognak, ha két-három tucatnyian állnak szemben egy-két sötétebb bőrűvel. Magas rangú rendőrtisztek védtek a döntésüket a törvényre, az alapvető emberi jogokra, a szólásszabadságra hivatkozva. Valamely okkal, csak ők tudhatják, nem letek rá egy másik *létező* törvényre: tilos olyan összejövetelet tartani, amely megzavarna egy másik, korábban bejelentett eseményt.

Akkor jött a meglepetés: a megnyitó előtti este a rendőrség rábukkanhatott a törvényre és visszavonta a náci engedélyt. Mindjárt egy másik belvárosi teret ajánlott fel nekik, ahol mind a kétszázan nyugodtan hergelhetik egymást. A rendőrség nyilatkozata: eleve ez volt a szándékuk, csak időre

volt szükségük, hogy elrendezzék a dolgokat. Nem kevésbé volt szükség – a szerző szerint – számtalan kiadó, író és olvasó nyilvános tiltakozására.

A több mint fél évszázados múltú évenkénti magyar könyvvásár – *Könyvhét* a neve és négy-hét napig tart – a maga műfajában páratlan intézmény. Itt nem adnak-vesznek kéziratot, nem kötnek szerződést. A Könyvhét nem kereskedelmi jellegű, közvetlenül semmiképp. Fő célja, hogy összehozza a könyvet az olvasóval. Ugyanakkor a kiadók az évnek erre az időszakára tervezik a legfontosabb könyveiket: élő magyar irodalmat és fordításokat. (Az év másik kitüntetett pontja a Karácsony előtti pár hét: ekkor kerülnek piacra gyerekkönyvek, tekintélyes lexikonok, enciklopédiák, művészeti albumok – a legdrágább, ajándéknak való kiadványok.) Az pedig magában is csoda, hogy a tízmillió országban ma mintegy nyolcezer cím jelenik meg és talál vásárlóra – miközben elszabadult az infláció, a szegénység, a könyvek ára négy év alatt tízszeresére emelkedett, és romba dőltek az állami mamutkiadók és terjesztők. Közben a szerzőnek a Budapesti Tudományegyetemen, saját *alma mater*ében tartott Írói Műhelyében három hallgatóból, aki befejezte első könyvét, négy kapott kiadói ajánlatot. (A negyedik még nem készült el, de már két komoly kiadó jelentkezett nála.)

Ami a nagyvilág könyvtérmetét illeti: ezúttal itt dedikál köztünk egy amerikai szerző, disztíngvált, tudós külsejű úriember. Ő is egy kis fehér fémasztalnál írja alá könyvét, mely nem regény, azoknak, akik csak ezen a sajátos nyelven tudják elolvasni, amely rokontalan a világ nagy nyelvei között – nem német, nem latin, nem szláv. A könyv Magyarország mindjárt a Második Világháború utánra következő megszállásának legsötétebb korszakával foglalkozik, az elhúzódozó kommunista puccs idejével; ez az amerikai több mint hetven kiemelkedő személyiséget óvott meg a haláltól, illetve a Gulagtól azzal, hogy Nyugatra menekítette őket. James McCargar, *alias* Christopher Felix diplomáciai védelemmel ellátott kémelhárító tisztként szolgált Budapesten. A könyv addig természetesen nem láthatott napvilágot, amíg a Vörös Hadsereg páncélozott személyzárlói és tankjai nagyvégre át nem lépték a keleti határt és el nem hagyták az országot.

Meleg volt, a tér a napsütésben tele zenével, beszélgetéssel, karcsú lányokkal, ősz és kopasz nagypapákkal. Aki nem tud könyvet venni, az is élvezi az ünnepet. Az 1993-as Könyvhét különösen sikeres volt.

LENGYEL Péter
Két sötétedés
Magvető, 1967

Ogg második bolygója
Magvető, 1969

Cseréptörés
Szépirodalmi, 1978

Mellékszereplők
Szépirodalmi, 1980, Tevan, 1993
Jelenkor, 1993

Rondó
Szépirodalmi, 1982

Macskakő
Szépirodalmi, 1988, Európa, 1994
Jelenkor, 2003

Holnapelőtt
Jelenkor, 1992

(Merényi Endrével)
Búcsú
Városháza, 1993

„Jelek a hazai frontról”
Magyar Lettre Internationale, 1

„A Város, egy nap. Budapesti gyorskalauz”
Magyar Lettre Internationale, 4

„Holnapelőtt - ars poetica”
Magyar Lettre Internationale, 5

„A könnyűlovasság nem támad”
Magyar Lettre Internationale, 12

„Fehércseresznye”
Magyar Lettre Internationale, 13

(Csaplár Vilmossal, Darvasi Lászlóval, Láng Zsolttal)
„A történelem visszatérése az irodalomba”
Magyar Lettre Internationale, 32

(Barna Imre interjúja)
Figyeljétek a mesélő embert”
Magyar Lettre Internationale, 72

